

ЦИРКОВА СПРАВА В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОЇ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

В. В. Корнієнко. Циркова справа в контексті державної культурної політики: культурологічний аналіз

Здійснено культурологічний аналіз циркової справи в сучасній Україні в контексті державної культурної політики, визначено та обґрунтовано сутнісний зміст державного регулювання циркової справи в контексті та в межах її законодавчого і нормативно-правового поля. Обґрунтовано актуальність основних положень цього дослідження у формуванні новітнього наукового дискурсу в царині циркового мистецтва. Актуалізовано базовий концепт циркової справи, який полягає в необхідності формування законодавчого та нормативно-правового поля для розвитку національного циркового мистецтва. Здійснено культурологічний аналіз програми розвитку циркової справи. Підкреслено, що законодавча та нормативна, з одного боку, – правова база сфери культури має універсальні, з іншого, специфічні, притаманні лише певному виду мистецтва положення. Акцентовано на необхідності запровадження сучасної, цивілізованої патерналістської державної політики щодо розвитку циркового мистецтва зокрема. Підкреслено, що сучасний цивілізований патерналізм надасть можливості зберегти стабільну наявність національного циркового продукту на національному та світовому ринку культурно-мистецьких послуг, а через це – забезпечити стабільний розвиток вітчизняної циркової справи. Актуалізовано, що саме завдяки сучасному патерналізму й посиленій бюджетній підтримці всіх складових циркової справи, як-то: системи підготовки творчих та управлінських кадрів, системи аматорського циркового мистецтва, системи стаціонарних цирків, буде забезпечений сталий розвиток національної циркової справи у всій її цілості.

Ключові слова: циркова справа, культурологічний аналіз, державна культурна політика, законодавче та нормативно-правове поле культури.

V. V. Korniienko. Circus Industry in the Context of State Culture Policy: Culturological Analysis

The aim is to conduct the culturological analysis of circus industry in modern Ukraine in the context of the state culture policy, define and substantiate the essential contents of the state regulation of circus industry in the context and within its legislative and normative-legal field.

The relevance of the main provisions of this study in the formation of the latest scientific discourse in the field of circus art is substantiated. The basic concept of circus industry was updated, which lies in formation of a legislative and regulatory framework for the development of national circus art. The culturological analysis of the circus development program is carried out. It is emphasized that the legislative and regulatory framework of the sphere of culture has universal, on the one hand and on the other hand specific provisions, inherent only in a particular art form. Emphasis is made on the need to introduce a modern, civilized paternalistic state policy for the development of circus art, in particular. It is emphasized that modern civilized paternalism will allow to maintain a stable presence of the national circus product at the national and world market of cultural and artistic services, and through this – to provide the stable development of domestic circus industry. It is updated that thanks to modern paternalism and enhanced budget support for all components of the circus industry, such as: training systems for creative and managerial staff, amateur circus art system, stationary circuses system, will ensure sustainable development of the national circus industry in its entirety.

Therefore, the **purpose of the** article is to carry out a culturological analysis of circus in modern Ukraine in the context of state culture policy, to determine and justify the essence of state regulation of circus, in the context and within its legislative and regulatory framework.

As the most scientific ones for the study of circus industry in the context of state culture policy can be considered the following **methodological approaches:** culturological analysis of the legislative and regulatory field of culture; convergent-divergent approach, which considers the legislative and regulatory framework in a dynamic aspect as an integral system that normalizes the relations between the state and the sphere of culture and creates conditions for the development of arts; the principle of comparative analysis, aimed at identifying specific components and finding universal, peculiar to the entire artistic sphere legislative and regulatory documents.

Thus, the **scientific novelty of the** represented work is that the state culture policy in the field of circus industry is considered as an integral, systemic

* This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

phenomenon, the basic component of which is the legislative and regulatory field.

Conclusions. Since Ukraine's independence, the state has formed and pursued a culture policy that regulates the relationship between the cultural and artistic spheres and the state. After all, the state provides the development of culture and art, free access to cultural heritage, provides comprehensive artistic and aesthetic education of the population, supports the activities of cultural industries. The basic component of the state culture policy is the legislative and regulatory field.

Ukraine has formed a meaningful and extensive legal framework for all types of art that are developing in our country. The legislative base of the culture sphere ensures the sustainable development of culture and art, the formation of an integral system of institutions and institutions that produce cultural and artistic products, train artistic personnel for the field of culture and art.

It can be stated that the circus industry in Ukraine, unfortunately, was left out of the attention of culture sphere politicians and statesmen, because currently not developed and adopted the Law of Ukraine "On Circus Industry and Circus Art", which would ensure further development of circus and circus art. The adoption of this law is timely and extremely relevant in the current socio-cultural realities.

Prospects for further research. Cultural theorizing of circus, in particular in the context of state culture policy, creates the preconditions for the emergence of the latest humanities – circology, a science that will carry out an integral analysis of circus. A new scientific discipline – circology, will provide a harmonious combination of theory and practice of circus, both within the national boundaries of scientific discourse and in the field of international scientific theorizing of art in general.

Keywords: *circus industry, culturological analysis, state culture policy, legislative and regulatory field of culture.*

Постановка проблеми. Початок ХХІ століття характеризується докорінною зміною цивілізаційних основ життєустрою особистості в межах культурного та природного середовища, що принципово впливає на духовно-культурний розвиток людства загалом. Соціокультурні трансформації визначаються специфікою та унікальністю духовної і соціокультурної ситуації в Україні й світі, поліфонією художніх напрямів, їх теоретизуванням у межах сучасної науки. Одним із векторів цього процесу є зростання ролі особистості як творця соціокультурного світу і «архітектора» свого індивідуального життєвого проекту. Цей перетворювальний стан буття людей стає

реальним ґрунтом для нового осмислення проблем формування та впровадження культурної політики в певному суспільстві за умов зміни гуманітарної парадигми.

Новітній гуманітаристський дискурс актуалізує культурний концепт побутування людини в сучасному світі. Антропологічний та галузевий підходи щодо культурного середовища і культури, як цілісного інституційного та інституціонального феноменів, мають поступовий пріоритет до зближення. Саме для теперішнього осмислення гуманітарного канону загалом і культурного зокрема, що викликано не лише вітчизняними державотворчими процесами, але й загальносвітовими глобальними змінами, характерна потреба в переосмисленні явищ культури в їхньому інтегруючому гуманітарному значенні. Адже культура, як середовище побутування людини і як специфічна система інститутів та інституцій, на думку провідних мислителів сучасності, може стати фундаментом цивілізаційного розвитку людства: держав і суспільств.

Відтак, **мета** статті – здійснити культурологічний аналіз циркової справи в сучасній Україні в контексті державної культурної політики, визначити та обґрунтувати сутнісний зміст державного регулювання циркової справи в контексті та в межах її законодавчого й нормативно-правового поля.

Найбільше наукоємними для дослідження циркової справи в контексті державної культурної політики можна вважати такі **методологічні підходи**: культурологічний аналіз законодавчого та нормативно-правового поля сфери культури; конвергентно-дивергентний підхід, який розглядає законодавчу й нормативно-правову базу в динамічному аспекті як цілісну систему, що вносить вплив на взаємини держави зі сферою культури та створює умови для розвитку мистецтв; принцип порівняльного аналізу, спрямований на виявлення специфічних складових і пошук універсальних, характерних для всієї мистецької сфери законодавчих та нормативно-правових документів.

Отже, наукова новизна репрезентованої розвідки полягає в тому, що державна культурна політика в галузі циркової справи розглядається як цілісне, системне явище, базовою компонентою якого є законодавче та нормативно-правове поле.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукове теоретизування державної культурної

політики — її змісту, завдань та принципів — є предметом дослідження багатьох філософів, культурологів, мистецтвознавців. Основні принципи, завдання та зміст державної культурної політики, сучасних моделей культурної політики, які визначають взаємини держави з культурною сферою суспільства, є предметом багаторічних досліджень українського культуролога Олександра Гриценка («Культура і влада. Теорія і практика культурної політики в сучасному світі», 2000; «Культура в законі: Стан та проблеми правового регулювання культури в Україні», 1998). Сучасні культурологи у своїх дослідженнях приділяють чималу увагу питанням культурної політики держави, формуванню основних засад державної підтримки культури і мистецтва, культурологічному теоретизуванню культурної політики в сучасному світі: Т. Н. Gombrich («The Image and the Eye. Further Studies in the Psychology of Pictorial Representation», 1982) А. Mattelart («Diversité culturelle et mondialisation», 2005, 2007), Р. Mondrian («Dialogue on the New Plastic», 1999), Р. Urfalino («L'invention de la politique culturelle», 1996).

Виклад основного матеріалу дослідження.

Свого часу З. Гуссерль зазначив, що перша найістотніша особливість людського життя — суспільного та індивідуального — полягає в тому, що воно протікає в соціально-культурному середовищі. Учений визначив його як «цілеспрямовану життєдіяльність, яка виробляє структури духовного порядку, у найширшому розумінні — це життя, яке створює культуру в межах безперервного історичного процесу» (Гуссерль, 1992, с. 297).

Сучасний французький культуролог А. Маттелар, усесторонньо аналізуючи сутнісний зміст культури як спільноти людей, надає своє бачення культурного розвитку людства. Науковець акцентує на «культурних моделях» («modèles culturels», за Е. Тайлором) як таких, які відрізняють одне суспільство від іншого, і зазначає, що кожна доба має свій вектор еволюційних змін, а «історія культур зводиться до послідовності перехідних етапів» (Маттелар, 2005, с. 5).

А. Маттелар порушує питання: якою саме термінологією ми можемо оперувати, коли розмірковуємо про новий спосіб презентації культурного простору у ХХ ст.? Визначення Ф. Трістана «демократичний космополітизм», сформульоване в 1850 р., конкурує з такими, як «глобалізм» та «солідарність» (Маттелар, 2005).

Останнє зумовлює осмислення культури в її реальній цілісності і повноті конкретних форм її існування, структурі, функціонуванні та розвитку, як зазначає М. Каган, обґрунтовуючи взаємозалежність трьох основних підсистем культури — матеріальної, наукової та духовної. «Потреби реального життєзабезпечення визначають зміст матеріальної культури як технології практичної діяльності, яка виробляє необхідні людям матеріальні блага; потреба в пізнанні світу — в об'єктивних закономірностях буття (математика, природничі науки, технічні науки, політична економія, соціологія, психологія тощо) та в конкретних формах його існування (географія, історія, мистецтвознавство та ін.), у його цілісності й цінності для людини (філософія) — породжує теоретичні, абстрактно-логічні форми знання. Потреба культури в самопізнанні робить найбільш ефективним засобом вирішення цього завдання художньо-образну структуру духовної діяльності, тому що лише вона здатна адекватно втілити єдність природи та культури, матеріального й духовного, об'єктивного та суб'єктивного (Каган, 1996, с. 21).

Науковець у праці «Філософія культури» зазначає зокрема: культура — спосіб людської діяльності; культура — знакова система (пам'ять, система зберігання та передання духовного досвіду), система духовного виробництва, сукупність матеріальних і духовних цінностей (Каган, 1996, с. 45).

Новітні підходи щодо наукового теоретизування культурної сфери українського суспільства, як системи інститутів та інституцій, які забезпечують не лише вироблення культурно-мистецького продукту, але й формують базові засади нормативного та правового забезпечення цього складного процесу, заклав у своїх численних працях український культуролог Олександр Гриценко. Відповідно до цілей держави в розвитку культури в суспільстві, він визначає культурну політику як принципи, завдання, функції держави у формуванні цілісного національного культурного простору, формуванні попиту та забезпеченні культурно-мистецьких потреб особистості в різноманітних культурно-мистецьких послугах (Гриценко, 2000).

На сторінках своїх наукових праць учений репрезентує найуспішніші світові моделі культурної політики, що сформувалися та діють протягом століть. Об'єктом його наукових

рефлексій є культурна політика, яка здійснюється в провідних, економічно розвинених країнах світу — Англії, Франції, США. На думку культуролога, ці моделі могли би стати взірцем, який повинна наслідувати саме Україна, формуючи національну культурну політику, адже протягом багатьох століть вони виявилися успішними, такими, що забезпечили сталий розвиток соціально-культурного середовища і держави загалом (Гриценко, 2000).

В основі означених автором моделей, які у світовому науковому дискурсі дістали наступні назви: Англія — «модель протягнутої руки», Франція — «патерналістська модель», США — «суто комерційна, навіть відсутність як такої державної культурної політики» (Гриценко, 2000), перебувають економічні пріоритети, які виражаються у формуванні пільгового економічного, тобто податкового середовища, діяльності закладів та установ, що виробляють культурно-мистецький продукт.

Найбільше наближеною до українських реалій є саме французька модель, так звана «патерналістська», яка репрезентується через постійне опікування державою інституційного та позаінституційного середовища культури й мистецтва. Саме у Франції з часів після-революційних змін діє Міністерство культури (яке, до речі, періодично змінює свою назву, відповідно до завдань держави в культурно-мистецькій сфері, зокрема: Міністерство культури, Міністерство культури та франкофонії, Міністерство культури та інформації), яке формує та впроваджує державну культурну політику. До сфери його діяльності і так званого опікування належить не лише національна та муніципальна мережа закладів, установ, підприємств й організацій культури, але й величезна комерційна складова французького мистецтва, і мережа неприбуткових організацій, фондів тощо. Через фінансову підтримку національних закладів культури й мистецтва, економічні пільги та сприятливі податкові умови французька державна культурна політика сформувала конкурентне, у глобальному вимірі, середовище існування національних культури та мистецтва, його специфічних французьких форм, як-то висока мода та кулінарія (Гриценко, 2000).

Принагідно зазначимо, що не лише французька модель культурної політики стала взірцем для наслідування та впровадження в

процесі формування українського культурного простору, але й основні засади французького досвіду державного адміністрування стали основою українського державотворення.

Питаннями формування та впровадження державної культурної політики, з часу незалежності України, займається Міністерство культури (яке за тридцятирічний період, відповідно до завдань культурного розвитку в державі, змінювало назву — Міністерство культури, Міністерство культури та туризму, Міністерство культури та мистецтв, Міністерство культури та інформаційної політики).

Необхідно підкреслити, що культурно-мистецька сфера сучасної України — це багатопшарове, складне, системоформуюче галузеве інституційне середовище, що репрезентується, зокрема, системою органів державного управління в галузі культури, системою органів державної виконавчої влади в галузі культури, закладами, установами, підприємствами, організаціями, фондами, що виробляють культурно-мистецький продукт, системою культурно-мистецьких закладів освіти, які перебувають у державному, муніципальному та сільському підпорядкуванні, утримуються за рахунок державного муніципального й сільського бюджетів. Відповідно, у культурно-мистецькому просторі сучасної України діють неприбуткові організації, які виробляють культурно-мистецький продукт та діють на засадах змішаного фінансування — грантових коштах і власної неприбуткової комерційної діяльності. Значним у культурному просторі є також комерційний сегмент — організації та підприємства, які виробляють культурно-мистецький продукт як прибуткові, комерційні організації.

Але базовим чинником культурно-мистецького середовища України є законодавче і нормативно-правове забезпечення всієї культурно-мистецької діяльності, існування всіх культурно-мистецьких індустрій. Саме законодавче та нормативно-правове поле становить основу формування державної культурної політики.

Беручи до уваги трансформаційність українського державотворення (1991–2021 рр.), не дивно, що всі тридцять років української незалежності законодавці активно продукували нові закони, які внаормовують розвиток всіх сегментів культури і мистецтва та визначають пріоритети державної політики щодо

розвитку культурних індустрій (Закон України «Про культуру», 2011).

Початок формування правової бази культури заклав ухвалений у лютому 1992 р. Верховною Радою України Закон України «Основи законодавства України про культуру». «Основи...» окреслили основні засади формування державної культурної політики у всіх сегментах культурної діяльності. У 2010 р. Верховна Рада України ухвалила Закон «Про культуру», який, відповідно, осучаснив ці основні засади. Українські законодавці ухвалили наступні закони: «Про професійних творчих працівників та творчі спілки» (жовтень 1997 р.), «Про охорону культурної спадщини» (червень 2000 р.), «Про гастрольні заходи в Україні» (липень 2003 р.), «Про театри і театральну справу в Україні» (травень 2005 р.), «Про телебачення і радіомовлення» (грудень 1993 р., зміни — 1995–1997 рр.), «Про авторське право і суміжні права» (грудень 1993 р., нова редакція — липень 2001 р.), «Про рекламу» (липень 1996 р.), «Про видавничу справу» (червень 1997 р.), «Про благодійництво та благодійні організації» (вересень 1997 р.), «Про державні соціальні стандарти і державні соціальні гарантії» (жовтень 2000 р.).

Підсумовуючи цей побіжний огляд законодавчої бази культурної сфери, можна дійти загального висновку про те, що Україна в плані законодавчого регулювання культурно-мистецького середовища, можливо, є лідером за кількістю законодавчих актів у Європі і навіть у більш глобальному вимірі. Адже, як ми вже окреслили вище, усі види мистецтва, представлені в культурно-мистецькому просторі сучасної України, набули свого нормативно-правового регулювання в законодавчих актах.

Принагідно зазначимо, що всі ці закони України певною мірою забезпечують і функціонування та розвиток циркового мистецтва як одного із важливих сегментів сучасних мистецтв загалом.

Саме в Законі України «Про культуру» зазначено, що кожен український громадянин має вільний доступ до будь-якого мистецтва, отже, і циркового; визначаються основні засади існування підприємств та організацій культури й мистецтва, і, відповідно, це належить до циркових установ, які виробляють цирковий продукт — циркову виставу; визначаються основні засади культурно-мистецької освіти — це стосується і діяльності академії

циркового та естрадного мистецтва як єдиного спеціалізованого закладу, що діє в Україні та готує фахівців циркового мистецтва; визначаються основні засади фінансової політики у сфері культури і мистецтва — це стосується також фінансування циркових установ і циркових колективів самодіяльного мистецтва; окреслюються основні засади інтеграції та презентації українського мистецтва у світі, що стосується й національного циркового мистецтва, яке презентує себе на світових циркових аренах і є знаним та шанованим серед відомих світових циркових діячів, поціновувачів українського циркового мистецтва у всьому світі (Закон України «Про культуру», 2010).

Закони України: «Про благодійництво та благодійні організації» (вересень 1997 р.), «Про державні соціальні стандарти й державні соціальні гарантії» (жовтень 2000 р.) також безпосередньо стосуються і розвитку циркової справи в сучасній Україні. Саме завдяки цим нормативно-правовим актам відкриті та діють стаціонарні цирку в Україні, має можливість розвиватися аматорське циркове мистецтво в закладах культури клубного типу, циркові студії, організації, державні цирку — поліпшувати через благодійні внески своє фінансове становище.

Особливо слід підкреслити, що в Україні діють стаціонарні циркові установи, які фінансуються з державного бюджету, безпосередньо підпорядковуються Міністерству культури та інформаційної політики, навіть не зважаючи на своє географічне всеукраїнське територіальне розташування. Саме ця політика державного патронату та державного фінансування значною мірою сприяла збереженню стаціонарних циркових установ, що є насправді унікальним не лише на теренах європейського простору, навіть більше — світового.

Це, власне, і є проявом втілення державної культурної політики щодо розвитку циркового мистецтва в сучасній Україні. Це ті державні практики, які формують та забезпечують державний патерналізм щодо циркового мистецтва загалом.

Але сучасне циркове мистецтво в Україні потребує власного, галузевого нормативно-правового поля, тобто Закону про розвиток циркової справи, у якому були би закладені основні засади державної культурної політики щодо розвитку циркової справи, циркового мистецтва, визначені основні пріоритети

фінансової політики, освітньої політики, інтеграційної політики, обґрунтовані новітні підходи щодо діяльності циркових установ.

Саме в цьому Законі повинні були би презентовані ті самі державні практики, які вже набули свого втілення протягом цих років незалежності, коли держава підтримувала та сприяла подальшому розвитку українського циркового мистецтва.

У 2017 р. ініціативна група відомих в Україні культурних діячів, майстрів циркового мистецтва, серед яких, зокрема: доктор культурології, професор В. В. Корнієнко, народна артистка СРСР та народна артистка України Л. О. Шевченко, розробляє «Програму пріоритетних напрямів діяльності Міністерства культури України щодо розвитку циркової справи в Україні» (Сайт Міністерства культури України, 2017). Це був перший державний акт, який безпосередньо вноормовував взаємини держави із цирковою справою. Ця «Програма...» була інноваційною та проривною по суті та за формою, фокусувалася саме на розвитку циркової справи, її структурних елементів, організаційно-управлінських складників, творчого сегмента тощо. Ця «Програма...» затверджена Наказом Міністерства культури України за № 436 від 18 травня 2017 р.

У «Програмі...» визначаються мета та завдання розвитку циркової справи. Зокрема в ній ідеться, що «...метою подальшого розвитку циркової справи в Україні є створення умов для ефективного функціонування в Україні циркової справи, забезпечення розвитку національного циркового мистецтва та посилення його конкурентоздатності» (Сайт Міністерства культури України, 2017). Для досягнення поставленої мети необхідне вирішення наступних завдань: «...популяризація циркового мистецтва, збільшення його внеску в культурне життя країни; збільшення доступності циркових послуг для населення; посилення взаємодії суб'єктів циркової справи; підвищення економічної ефективності роботи установ, що працюють в сфері циркового мистецтва; підвищення якості циркових послуг, використання сучасних технологій, створення і поширення циркового продукту; активізація організації зарубіжної гастрольної діяльності українських цирків та прокат програм зарубіжних цирків на території України; модернізація майнового комплексу

циркових організацій; сприяння розвитку аматорського циркового руху, самоорганізація циркової спільноти, активізація громадських інститутів; реалізація заходів соціального захисту працівників циркових організацій; вдосконалення системи професійної підготовки артистів-дресирувальників; підтримка наукових досліджень у сфері циркової справи; розвиток механізмів фінансування циркової діяльності з різних джерел; вдосконалення нормативно-правової бази, що регулює здійснення циркової діяльності» (Сайт Міністерства культури України, 2017).

У Третньому Розділі цієї «Програми...» окреслюються основні напрями розвитку циркової справи в Україні, визначаються принципи та завдання формування й упровадження державної культурної політики в цирковій сфері, означаються основні пріоритетні напрями розвитку Державної циркової компанії України, визначається порядок взаємодії Державної циркової компанії та державних циркових підприємств, які діють в Україні (Сайт Міністерства культури України, 2017).

У Четвертому Розділі «Програми...» репрезентуються «Очікувані результати від реалізації пріоритетних напрямків». Це, зокрема: зміцнення авторитету українського цирку на міжнародній арені; підвищення суспільного престижу і соціальної ролі циркового мистецтва; досягнення високого художньо-естетичного рівня циркових програм та вистав, підвищення якості циркових послуг, що надаються населенню; поліпшення відвідуваності циркових вистав різними категоріями і віковими групами населення; розвиток міжнародного співробітництва стосовно створення й поширення циркового продукту; підвищення економічної ефективності циркової системи; доведення майнового комплексу цирків до рівня сучасних світових вимог; підвищення соціальної захищеності працівників цирків, зміцнення їх кадрового складу; розвиток аматорського циркового руху (Сайт Міністерства культури України, 2017).

Необхідно підкреслити, що репрезентована «Програма...» є лише першим нормативно-правовим актом, який безпосередньо регулює певні напрями розвитку циркового мистецтва та циркової справи в сучасній Україні. Ця «Програма...» унормовує взаємини Міністерства культури України (у подальшому зміна назви Міністерства жодним чином не

вплинула на організаційно-управлінську взаємодію між центральним органом державної виконавчої влади, яким і є галузеве Міністерство, та з цирковою сферою в Україні).

Висновки. Культурологічний аналіз державної культурної політики щодо розвитку циркової справи та циркового мистецтва сучасної України дозволяє дійти певних висновків.

У сучасному світі існує багато моделей культурної політики, але найефективнішими, на думку вітчизняних та світових культурологів, визнані французька, англійська, політика США. Найадаптивнішою та найближчою за формою та організаційно-управлінським змістом є французька модель культурної політики, яка має умовну назву «патерналістська» і характеризується постійною опікою культурно-мистецької сфери, власне, держави.

З часу здобуття Україною своєї незалежності в державі формується та провадиться культурна політика, яка вносить взаємини між культурно-мистецькою сферою та державою, адже держава забезпечує розвиток культури й мистецтва, вільний доступ до культурних надбань, здійснює всестороннє художнє та естетичне виховання населення, підтримує діяльність культурних індустрій. Базовою компонентою державної культурної політики є законодавче та нормативно-правове поле.

В Україні сформована змістовна та велика законодавча база всіх видів мистецтва, які розвиваються на теренах нашої країни. Законодавча база культурної сфери забезпечує сталий розвиток культури й мистецтва, формування цілісної системи інститутів та інституцій, які виробляють культурно-мистецький продукт, здійснюють підготовку художніх кадрів для галузі культури й мистецтва.

Можна констатувати, що циркова справа в Україні, на жаль, залишилася поза увагою культурних політиків та державних діячів від культури, тому що нині не розроблений та не прийнятий Закон України «Про циркову справу та циркове мистецтво», який забезпечив би подальший розвиток циркової справи й циркового мистецтва. Прийняття цього Закону є на часі і вкрай актуальним в умовах нинішніх соціокультурних реалій.

Перспективи подальших досліджень. Культурологічне теоретизування циркової справи, зокрема в контексті державної культурної політики, створює передумови появи новітнього гуманітаристського напрямку — циркології, науки, яка здійснюватиме цілісний

аналіз циркової справи. Нова наукова дисципліна — циркологія забезпечить гармонійне поєднання теорії та практики циркової справи як у національних межах наукового дискурсу, так і в царині міжнародного наукового теоретизування мистецтва загалом.

Список посилань

- Гриценко, О. (2000). *Культура і влада. Теорія і практика культурної політики в сучасному світі*. Київ: УЦКД.
- Гуссерль, Э. (1992). Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология. Введение в феноменологическую философию. *Вопросы философии*, 7, 136–176.
- Закон України. (2011). «Про культуру». Київ: *Відомості Верховної Ради України*, 24.
- Каган, М. (1996). Философия культуры. *Наука*, 21. Санкт-Петербург.
- Культура в законі: Стан та проблеми правового регулювання культури в Україні* (1998). Гриценко О. А. (Ред.). Київ: УЦКД.
- Сайт Міністерства культури України*. Відновлено з <http://mincult.kmu.gov.ua/control>.
- Mattelart, A. (2005, 2007). *Diversité culturelle et mondialisation*. Paris: La Découverte.
- Gombrich, T. (1982). *The Image and the Eye. Further Studies in the Psychology of Pictorial Representation*. New York.
- Urfalino, P. (1996). *L'invention de la politique culturelle*. Paris: Ed. par le Comité d'histoire du ministère de la Culture. La Documentation française.

References

- Hrytsenko O. (2000). *Culture and power. Theory and practice of culture policy in the modern world*. Kyiv: Ukrainian Center for Cultural Studies. [In Ukrainian].
- Husserl E. (1992). The crisis of European sciences and transcendental phenomenology. Introduction to phenomenological philosophy. *Questions of Philosophy*, 7, 136–176. [In Russian].
- Law of Ukraine. (2011). “About culture”. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 24. Kyiv. [In Ukrainian].
- Kagan, M. (1996). Philosophy of culture. *Nauka*, 21. St. Petersburg. [In Russian].
- Culture in law: The state and problems of legal regulation of culture in Ukraine* (1998). Hrytsenko O. A. (Ed.). Kyiv: Ukrainian Center for Cultural Studies. [In Ukrainian].
- Website of Ministry of culture of Ukraine*. Retrieved from <http://mincult.kmu.gov.ua/control>. [In Ukrainian].
- Gombrich, T. H. (1982). *The Image and the Eye. Further Studies in the Psychology of Pictorial Representation*. New York. [In English].
- Mattelart, A. (2005, 2007). *Diversité culturelle et mondialisation*. Paris: La Découverte. [In French].
- Urfalino, P. (1996). *L'invention de la politique culturelle*. Paris: Ed. par Comité d'histoire du ministère de la Culture. La Documentation française. [In French].

Надійшла до редколегії 02.12.2020